

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.6, maj 2015

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Jule-Træet”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Den nye juleskik
- 2 Digtets strukturer
- 3 Sprog og stil
- 4 Anvendt litteratur

1 Den nye juleskik

Digtet “Jule-Træet” blev trykt første gang i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 20. december 1823. Bladet havde et blandet indhold, der appellerede til borgerskabet i København, hvor en ny juleskik fra Tyskland var ved at vinde indpas. Det første juletræ blev tændt i et af byens huse i 1811 (om juletræets indførelse i dansk tradition, se Ellekilde 1943, s. 420-435).

Ved juletid i 1823 var Grundtvig residerende kapellan ved Vor Frelsers Kirke og boede på Christianshavn sammen med sin hustru Lise og deres lille søn, Johan, på halvandet år. Man ved ikke med sikkerhed, om juletræet allerede fra da af indgik i traditionerne i deres hjem, men i hvert fald i 1832 var juletræ og julegaver en etableret del af højtiden (*Grundtvigs Erindringer* 1948, s. 134-136; Ludwigs 1927, s. 40; se også Pedersen 2009).

2 Digtets strukturer

Grundtvig tager udgangspunkt i de konkrete folkelige juletræer, men igennem digtet bliver juletræet omdannet og tillagt stadigt dybere kristelige betydninger. Digtets 30

strofer er opbygget i to lige store halvdele med omdrejningspunkt i stroferne 15 og 16, der angiver vigtige temaer: det store over for det små samt den menneskelige ufuldkommenhed over for Gud og Kristus. Det barnlige og ydmyge sind er den rette måde at nærme sig kristendommen på, jf. Matt 18,3-4.

Hver af digtets halvdele indeholder sammenhængende billedstrukturer, der er allegorier over en skibssejlad. Allegorien i strofe 8-13 kan måske beskrives som menneskets egen forestilling eller "Drøm" (jf. strofe 15), mens allegorierne i strofe 20-28 og 30 har karakter af visioner af en pilgrimsfærd, inspireret af Helligånden (jf. strofe 19). Igennem digtet findes opfordrende markører, "Saa kom(me) da (med)" (strofe 6, 14, 19 og 29), der er med til at angive digtets afsnit. Markørerne opfordrer ligeledes læseren til at tage del i drømmen og i pilgrimsfærden, der er en sejlad igennem hav og luft til det dejlige, hellige land (jf. strofe 7 og 21). Den allegoriske sejlad er beskrevet, så den foregår samtidigt på flere tidsplaner: Den foregår i samtiden, hvor fjenderne var de muslimske tyrker fra Osmannerriget, der havde herredømmet over det daværende Israel (jf. strofe 21). Samtidigt foregår den ved Jesu fødsel omkring år 0 (jf. strofe 30). Endelig foregår sejladsen også tilbage i gammeltestamentlig tid, hvor Sem er en af de gudfrygtige, der har overlevet i Noas ark (se strofe 22; jf. 1 Mos 9,26-27).

Skibet er et mangetydigt billede. Det kan bl.a. opfattes som kirkeskibet, dvs. den del af kirkebygningen, hvor menigheden befinder sig. Det er også blevet udlagt som den almindelige, kristne kirke og her især den danske kirke (Ludwigs 1927, s. 42). Grundtvig ønsker at "gaa om Bord i Menighedens Skib og drage til Betlehem for i Evangeliet at fejre en virkelig Jul, i den levende Tro og under Englenes Sang" (Hansen 1937, bind 1, s. 86).

Digtet er fyldt med modsætninger som asatro – kristendom, det folkelige og nordisk mytologiske – det bibelske, Norden – Israel, juletræ eller gran – palme. Disse spændinger afspejler sig i digtets alvorlige, men glædelige indhold og dets lette tone.

3 Sprog og stil

Da Grundtvig bearbejdede digtet til sangværket, tilføjede han en note: "En Kæmpe-Vise [dvs. folkevise] om Julen fra 1823" (*Sang-Værk til den Danske Kirke* (1837), bind 1, nr. 194). "Jule-Træet" indeholder da også sproglige udtryk og stilistiske træk, der minder om folkeviserne, f.eks. det betydningsmæssigt tomme 'Alt' (strofe 8), det gammeldags 'paa Stand' [dvs. straks] og forestillingen om en fjederham (strofe 21). Digtet rummer samtidig en del billeder, der refererer til fortællingerne om nordiske guder.

Den kæmpe, der f.eks. i strofe 12 ønsker at gå om bord i skibet, er guden Thor. Det fremgår eksplicit af Grundtvigs omskrivning af strofen til sangværket i 1837. I strofen henvises der til en grotesk, underholdende episode fra Thors rejse til jætten Geirrøds gård. Da Thor undervejs skal vade over floden Vimur, beskriver Grundtvig det således i *Nordens Mythologi* (1832): "Vel voxde Floden saa, da han var midt ude, at Vandet spillede ham over Hærderne [dvs. skuldrene]". Men Thor fortsætter, og da han opdager årsagen til vandstigningen, får han standset strømmen fra skrævet på

jættedatteren Gjalp (s. 421). Den lette og spøgefulde stil underbygges af bl.a. ordspil (strofe 4,2; 5,4; 8,4; 25,2), flertydige billeder (strofe 8, 10 m.fl.) og en undertiden barnlig eller talesprogsagtig tone (strofe 28,2).

De folkelige og nordiske stiltræk blandes med bibelske og kirkelige billeder samt referencer til bibelsteder. Bag indholdet i strofe 22 ligger der f.eks. en forestilling om, at danskerne var efterkommere af Noas søn, Jafet.

Læs mere

Grundtvig havde ideen fra *Den danske Rimkrønike*, hvor Humble, kong Dans far, indleder sit portræt med denne oplysning (*Rimkrøniken*, s. 5, vers 1-3).

I strofe 22 hentydes der derfor til, at når de kristne fra Norden kommer til Israel, så skal de ligesom Jafet finde plads hos Sem og sammen med ham tilbede Gud (1 Mos 9,26-27). I strofen sker der desuden en sammenkædning mellem Sems telt i Det Gamle Testamente og Det Nye Testaments Betlehem, hvor Jesus er. De kristne tilbeder således både Gud og Jesusbarnet. Derudover indeholder strofen sandsynligvis også hentydninger til, at de troende sammen med den retfærdige Sem fra teltet og fra Betlehems stald længes mod den evige bolig i himlen, jf. 2 Kor 5,1-2 (se Ludwigs 1927, s. 44).

I digtets sidste del bliver juletræet associeret med livets træ i Edens have (1 Mos 2,9), men på samme tid omdannet til en sejrens palme fra Paradis (se især strofe 27; Ludwigs 1927, s. 45). Tidens begyndelse og tidens ende bliver således bundet sammen med den troendes nutid. Det nordiske folkelige juletræ fra digtets begyndelse bliver samtidig nedvurderet i forhold til den israeltiske, paradisiske palme (strofe 23-28).

En parafaserende og tolkende gennemgang af digtet kan læses i Christian Ludwigs' *Strængen er af Guld* (1927), s. 40-46, der dog refererer til den omarbejdelse af digtet, som Grundtvig udgav i *Sang-Værk til den Danske Kirke* (1837), nr. 194.

4 Anvendt litteratur

- Ellekilde, Hans (1943) *Vor danske Jul gennem Tiderne*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1948) *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig. I Udvalg*, red. Steen Johansen og Henning Høirup. København.
- *Grundtvigs Erindringer* 1948, se Grundtvig (1948).

Hansen, Uffe (1937-1966) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, 1-3; bind 1 (1937): 1810-1837. Odense.

- Ludwigs, Christian (1927) *Strængen er af Guld*. København.
- *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* (1823), red. Salomon Soldin; 20. december 1823, nr. 101. København.
- *Rimkrøniken*, se Toldberg (1961).
- Pedersen, Kim Arne (2009) "Grundtvigs jul", i *Dansk Kirketidende* nr. 12, december 2009, s. 364-370. København.
- Toldberg, Helge udg. (1961) *Den danske Rimkrønike. I. Ghementrykket 1495 med variantapparat*. København.